

7 27

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
"СРПСКИ ИНЖЕЊЕРИ" - БЕОГРАД
II. Бр. 24135

БРОЈ 2,

У Београду Недеља 12. Јануара 1914. год.

ГОД. XXV

СРПСКИ ТЕХНИЧКИ ЛИСТ

ОРГАН УДРУЖЕЊА СРПСКИХ ИНЖЕЊЕРА И АРХИТЕКТА

САДРЖАЈ: Израда дома Српске Краљ. Академија Наука и Уметности од М. С. стр. 9. — Регулација трга код Славије у Београду стр. 13. — Вести стр. 19.

ИЗРАДА

Дома Срп. Краљ. Академије Наука и Уметности

Српска Краљевска Академија Наука и Уметности објавила је оферталну лицитацију за давање у израду своје нове зграде, у Кнез Михајловој улици у Београду.

Лицитација је одређена за 21. децембар прошле године.

Бар што се тиче домаћих предузимача ова је лицитација објављена у најнезгодније и најнеповољније време. Због двогодишњих ратних догађаја и финансијске поремећености, финансијска страна посла била је за наше домаће предузимаче за неке несавладљива, а за остале знатно отежана. Сем тога ова је лицитација објављена у доба, када се још не може поуздано ценити колико ће прошли догађаји и финансијска поремећеност као и ново створени задаци наше отаџбине утицати на поскупљивање радне снаге, на њен квантитет и квалитет а тако исто и материја а.

Рок за склапање и подношење оферата, с обзиром на неке позиције предвиђених радова и истраживање њихових правих цена, био је за наше предузимаче такође неповољан мали.

Отуда смо очекивали, да ће одзив наших домаћих предузимача бити слаб, а понуде врло високе. Али ваљда баш због тако дугог времена проведеног у нераду, и жеље да се пропуштено што пре надокнади, на доглед великог и лепог посла, наши су предузимачи савладали све незгоде и одзив је био преко очекивања, а и понуде су биле врло повољне.

Пријавило се за учествовање и учество-

вало је осам понуђача, од којих су седам домаћи предузимачи и један страни.

Кад се узме у обзир, да је кауција 100 000 динара, да ће се иста допунити по лицитацији на суму од 140 000 динара и то у готовом новцу, али државним а државом огањанованим обвезницама, као и да за финансирање посла сваки предузимач треба да има на расположењу знатну суму, онда је јасно, да је број домаћих учасника врло повољан. Но свакојако би тај број био и већи, а понуде повољније, да је лицитација расписана само месец два дана доцније.

Лицитација је одржана одређеног дана и у одређено време у локалу Краљ. Срп. Академије и дала је овај резултат.

Понудили су се да израде зграду — Дом Академије по плановима, детаљима, статичким прорачунима, предрачуна и услова има, по овим ценама:

1 Српска Центр. Банка за	1 270 962,— дин.
2 Стојан Вељковић, инж. „	1 309 506, 42 „
3 Грађевинарска Банка „	1 337 595, 97 „
4 Матеја Блеха инж. „	1 374 727, 73 „
5 Земаљска Банка „	1 388 380, 35 „
6 Смиљанић архитекта
и Букавац инжињер „	1 418 633, 43 „
7 Исаило Фидановић арх. „	1 447 053, 69 „
8 Љубиша Барић грађевинар и
Панта Гадић трг. и пред. „	1 467 683 35 „

Банке као понуђачи сходно условима привеле су и стручњаке инжињере и архитекте, који ће посао извршивати. Тако за Српску Централну Банку посао би извршио Коста Јовановић виши инжињер, начелник Мин. грађев. у пензији, а сада предузимач; за Грађевинарску Банку Никола Несторовић, архитекта и проф. архитектуре нашег Универзи-

тета, и за Земаљ. Банку Сава Димитријевић, архитекта.

Понуде смо изложили по скали од најниже до најскупље како би биле прегледније. Предузимачи су сви домаћи — српски поданици, осим предузимача под бр. 4. — Г. Матеје Блеха, инжињера, који је страни — како смо извештени — Аустријски поданик.

Разгледамо ли изложене понуде и упоредимо ли најјефтинију и најскупљу понуду, наћићемо: да је између њих разлика 196.721.35 или — 200.000 динара.

Кад се не би узеле у обзир све околности и начини како се прибављају цене за понуду (разне фирме и из других држава), за тим повољнији или неповољнији начин финансирања код појединих предузимача, неодређености и непотпуности у пројекту због којих се није могла у одређеном року утврдити тачна цена коштања за радове појединих позиција, већ више или мање приближна, већи или мањи ризик при томе, већи или мањи конфизијенат сигурности због могућих поскупљивања материјала и радне снаге, и најзад рефлектовање на већу, мању или и минималну добит, онда би горња разлика била доста велика. Али кад се све предизложено има у виду, како то и мора бити, онда горња разлика не само што није велика, него је и испод нормалне, пошто се такве разлике као нормалне јављају и код послова, где се има само неколико позиција радова, а не близу 200 позиција, како је то случај код овога посла.

И ако је према предњем, и у опште, извесно да се (претпостављајући приближно исту умешност у раду и искоришћавање материјала и радне снаге, како се и мора претпоставити) са сумом коју је понудио најскупљи понуђач пре могу покрити могуће превиђене празнине и нетачности, но што се може учинити са сумом по коју се прима да изврши посао најјефтинији понуђач, ипак се, при овој разлици, немајући поузданог критеријума, не може казати да су понуде најнижих понуђача такве, да се по њима не може посао солидно извршити, као ни да су понуде понуђача са средњим ценама баш оне праве, нити да су понуде најскупљих понуђача опет скупе. Могло би се само, претпостављајући исти и једнак број грешака и у позитивном и у негативном смислу код свих понуђача, по рачуну вероватноће то узети, али никако на основи поузданих факата.

И ако у објави за лицитацију није било никаквих ограда ни клаузула шта ће служити

за критеријум оцене, коме ће се посао уступити, по уобичајеној пракси, а и од стране Академије примењеној приликом прве, лицитације, било би логично и тако се и очекивало, да ће се посао уступити једноме од најнижих понуђача. Али тако није било.

Српска Краљевска Академија Наука и Уметности, по прегледу добијених понуда, одлуком својом, од 2. Јануара тек. године, уступила је израду свога дсма предузимачу Матеји Блех—и — једином страном предузимачу од свих осам, а нашла је за опортуно и целисходно заобићи и одбити свих седам домаћих предузимача — поданика Србије, од којих су тројица дали знатно ниже понуде како се то види из напред изложених понуда. Шта више, исправком грешака при прегледу, понуда г. Блех—е је постала, како сазнајемо, скупља за преко 12.000 динара, те му је посао уступљен по цени од 1.390.000 динара.

Оваква одлука и поступак Срп. Краљ. Академије не само што је нанела штету и увреду домаћим предузимачима, нарочито онима који су дали повољније понуде од г. Блехе, и унизила их како у земљи у којој су, тако и ван; не само што је загонетна, него је то појава од таквог и толиког значаја, у вези са појавама које промичу неколико година на овамо и на другим странама у нашем друштву, да би био грех и несавесност прећи ћутке и не разјашњено преко ове појаве и поступка Краљевске Академије, не тражећи њене мотиве постанка.

Да је г. Блеха дао најнижу понуду, па да му је посао уступљен, не бисмо ми ни речи проговорили.

Али, имати пред собом осам предузимача, све инжињера и архитекта, од којих су седам и у срећи и несрећи везани за ову земљу, и који су до јуче осим свега свога иметка полагали и свој живот за добро и будућност ове земље, а који ће то и у будућности хтети и морати учинити, и међу њима једног јединог странца, кога за ову земљу, колико је нама познато, не везује ништа друго до лични интерес и жеља, за добићу, који је за све време нашег решавања „бити или не бити“, радио своје послове, па ће то и у будуће радити, *па посао не дати ни једном домаћем предузимачу, српском поданику, а дати га страном предвзимачу — туђем поданику, и кад би он био јефтинији за непатну суму од свих домаћих предузимача, појава је која би се тешко могла наћи у осталом културном свету. А имати домаћих предузимача и са јефтинијим и скупљим понудама,*

на посао дати странцу, а заобићи све домаће предузимаче, то је немогућа појава ваљда у целој Европи.

Свуда се домородцима даје првенство, па макар нешто и скупљи били, и по скупљој цени нешто лошији материјал и израду дали. Наша суседка, чији је, држимо, поданик и г. Блеха, нарочито је у томе пажљива. Лиферовање камена за осигурање обале Дунавске од Панчева није уступљено Србину и ако је био за близу три стотине хиљада круна јефтинији, не из каквог другог разлога, но што је српски поданик и што би дао камен из Србије, те би се издала знатна сума из земље. Једноме предузимачу из Пеште, који је по условима могао и имао рачуна да набави из Србије камен — за тесанике — за неколико стотина хиљада динара, не допушта се то по цену доплате диференције од стране државе. А Србину — српском поданику који нуди 10 пута већу закупну цену за превоз путника између две тачке на Савској обали с ове и оне стране, не даје се то, него се остаје при томе да је боље и десет пута мању закупну цену имати, али да га има поданик дотичне државе, но странац.

Оваких примера има небројено, и није их потребно ни набројавати, пошто свако зна бар по неколико. *Довољно ће бити овде у опште констатовати да је у Аустро-Угарској поданицима Краљевине Србије, па макар и да тису Срби онемогућена утакмица на сви ма пољима и у свима струкама, па ма они колико јефтиније и повољније понуде давали.*

Тамо је шта више онемогућен миран рад и обичним радницима, само ако су из Србије.

Принцип, „свој своме“ развијен је данас код свију нација и влада у пуној снази.

Браћа Чеси, и ако никад не оскудевају у симпатијама према Словенима, увек би сина свог народа претпостављали сину ког другог народа, па макар да је и мање спреме и мање солидности.

Код нас би се, по појавама, које се све чешће јављају, могло рећи да се култивише и протежира обрнут принцип, по коме треба све што је наше домаће запостављати и одбацивати, а претпостављати туђе макар да је и горе.

Култу непризнавања знања наших инжињера и архитекта, који се гаји већ неколико година, придружује се сада култ ниподаштавања тих истих људи као предузимача, и замењивање са странцима. Уз поклонике Земуну, придружује се нови, који ће довести стране инжињере и предузимаче; за овим ваља

судије, адвокате, па професоре и учитеље и т. д. једном речи сву интелигенције.

Кад ту буде та боља али туђа интелигенција, постараће се да доведе боље и раднике и мајсторе и трговце; и онда ће ту ваљда бити и крајњи циљ овога култа, ако се не мисли замењивати и цео народ.

И том и таквом култу не изостаје ни Краљ Срп. Академија Наука принети своју лепту. Управо она му полаже камен темељац.

Рећи ће се да су Академију можда определили какви претежно важни разлози, да донесе такву одлуку. Али ти би разлози морали бити тако јаки, да би пред њима морали отпасти сви обзири, које иначе треба имати према домаћим предузимачима. Иначе, ако тога не би било, морало би се претпоставити да Академија није свесна тежине своје одлуке.

Да постане таква одлука, потребно је како већ рекосмо, мотива који би је правдали. Ми те мотиве не знамо. нити су нам речени, те морамо покушати наћи их аналишући у чему би они могли бити. А да би у томе успели разгледајмо какав је задатак пред собом Академија имала. Тежиште задатка Академијина у овој ствари не може бити друго, него да нађе поуздана предузимача, који ће јој посао солидно и на време израдити, а при том да коштање посла не буде преко стварног коштања додајући истоме пристојну предузимачеву зараду.

Ну полазећи баш од овога, долази се до веома тешких закључака по наше предузимаче. На име, пошто их Академија обилази: свих седам домаћих предузимача, значи да прећутно вели, они су јој непоуздани у солидности и року, јер о цени не може бити речи, пошто их има и скупљих и јефтинијих од г. Блехе. Непоузданост у солидности израде може наступити или због недовољне спреме или због недостатка искуства за израду посла овога обима, или несавесности. Па је ли то овде случај? — Нека би међу истим предузимачима било таквих код којих би се претпоставио који од предњих недостатака, али међу инжењерима и архитектима који су се јавили као предузимачи има људи који су са успехом и пројектовали и извршивали грађевине, које не заостају од објекта који је овде у питању, и чија је савесност опробана, те та претпоставка не може опстати ни у једном свом делу. Сем тога не може се ни у принципу допустити да је Академија ма кога предузимача одбила из ма кога из тих разлога, јер ако би га за каквог сматрала, зашто га је пустила да оферира и излагала

га излишним трошковима и раду.

Да поставимо, најзад, и то питање, шта би то било код г. Блехе, што би му дало преимућство да му Академија посао уступи и претпостави га осталим предузимачима? Чиме је то г. Блеха импоновао Краљ. Српској Академији да му уступа посао по цени скупљој са преко 100 хиљада динара, но што је морала?

Матеја Блеха је зацело велика и материјално јака предузимачка фирма, која је како смо чули, имала, а ваљда и има, великих послова у Аустро-Угарској. Но и при свем том наше је најдубље уверење да су наши предузимачи, познајући много боље домаће прилике и људе, имајући много мању режију, у стању по повољнијој цени имати и материјал и радну снагу и свршити посао са истом солидношћу и за краће време и за нижу цену. Дакле, није довољно само велика фирма као преимућство, потребно је што непосредније што би било претежно.

Колико нам је познато г. Блеха је и при првој лицитацији за израду Дома Академије, предпрошле године, суделовао и дао своју понуду. (Жалимо што немамо тачне цифре свих тадањих понуђача). Његова је понуда тада била најскупља. И ако је, ако се не варамо, и тада учествовало осам предузимача, као и сада. Он је и тада био једини од страних предузимача. *Његова је понуда била скупља од садатње за преко стотину и педесет хиљада динара, и ако је посао био мањи за око 200.000 динара; његова је понуда била скупља од најниже понуде домаћих предузимача око 500.000 динара.*

Сада је г. Блеха дао понуду, и ако има нових послова око 200.000 динара, нижу за 150.000 динара, што значи, кад се узму и нови послови од 200.000 динара, да је његова понуда сада јефтинија од понуде на првој лицитацији за суму од 350.000 динара. Другим речима речено, ако је прва понуда била на рачунској основи, његова би садашња понуда била скупља од прве за 350.000 динара, и износила би суму 1.740.000 динара.

Ако је прва понуда тачна, онда је ова садашња неисправна и обрнуто.

Да се јави толика разлика између понуда, требале су све околности да се стеку у правцу појефтињавања док је у ствари обрнуто. И док су све понуде осталих предузимача доследне и хармонују са понудама даним на првој лицитацији, само што показују тенденцију поскупљивања, што и одговора стварноме стању ствари, дотле г. Блеха својом понудом показује несравњену супротност.

Откуда је ово? — Држимо отуда што су г. Блехи биле прилике и људи мање познати но сада.

Е, па је ли ово могло импоновати и је ли то то што би давало јемства да ће г. Блеха најсолидније и најбржепосао извршити? Да ли се овим поуздано утврдило да г. Блеха довољно познаје прилике и да ће их моћи за посао искористити? Да ли овај факат констатује поузданост и сигурност у овога предузимача?

Ми мислимо да не.

Је ли та сигурност нађена у томе, што је г. Блеха поднео Академији на увиђај фотогографије извршених зграда? Ни ту држимо да не. Јер то би имало само тада вредности да је г. Блеха изложио и цене по којима су ти објекти рађени и јединачне цене тих послова.

Је ли та сигурност нађена у доказивању г. Блеха да ће он посао најсолидније извести и како му га с тога треба уступити? Ни ту не.

Да није г. Блеха имао каквих особитих заслуга за Академију, Србију и Српство, које би му створиле преимућство и чиниле га заслужним? То не знамо.

Е, па кад не налазимо пресудно важне мотиве који би диктовали Академији одбијање наших предузимача, а фаворизирање г. Блехе, нити факата који би истицали поузданост и солидност г. Блехе над нашим предузимачима, онда нам одлука Академије остаје и даље загонетка.

Та загонетка је још већа, што је, уз глас о Академијиној одлуци, ишао и полуглас како је Академија такву одлуку донела с тога, што нема довољно новаца за довршење зграде, што јој недостаје извесна сума, па је са г. Блехом утврдила извештач аранжман и о финансирању. Овоме у прилог ишло би демонстрирање и опкладе већ на три дана по лицитацији, дакле далеко пре одлуке Академијине, извесних лица, да ће се посао уступити г. Блехи, а која се појава иначе не би могла ни схватити. Али ми држимо да је и ово немогуће, (ма да би г. Блехи као п.председнику Управног Одбора Ческе Банке стварало преимућство и загонетка би била делом решена) но да глас о немању новаца и финансиском аранжману иде ради подупирања слабо документоване одлуке Академијине.

Јер кад би то био случај, одмах би се само од себе истакло питање: кад је та погодба закључена? Је ли пре лицитације? Ако је тако, зашто су звати на лицитацију остали предузимачи, и људи излагани трошковима,

некорисном раду, а што је још горе, и унижавањима. На што би у том случају у опште и била лицитација?

А извршење такве погодбе после лицитације да ли је могуће? Претпоставимо да се г. Блеха није јавио на лицитацију, шта би Академија, немајући довољно новца за довршење зграде, тада радила? И зар није било могуће и са нашим предузимачима покушати такав аранжман? Ако не сви, свакојачко би било међу нашим предузимачима, који би и на то пристали. Но Академија није ни тражила ни од једног нашег предузимача изјашњење у томе смислу. Осим тога у том случају, као и у првом, Академија није смела ни расписивати лицитацију, јер би за случај тражења била дужна накнадити трошкове предузимачима, који у ствари не би ни били такмичари.

Према томе изгледа да ни у томе није мотив за одлуку Академије.

Е, у чему је онда?

Ми не знамо!

И, с тога нека нам се не замери, што ми и поред дужног поштовања према Академији, које ни у овој прилици не заборављамо, (нека је част и поштовање и г. Блехи) осећајући и дужност према себи самима, коју не смемо пренебрегнути, одазивајући се тој дужности, *тражимо да се изнесу ти претешњи мотиви, који су Академију одредили на онакву одлуку, пошто те мотиве не могасмо наћи.*

Ако има чега тако јаког, претежног, што би искључивало наше домаће предузимаче од поверавања израде послова, нека се то јавно и отворено истакне. Ако има каквога зла, нека се лечи. Ако је интерес друштва и државе, нека се ти људи одстране и онемогуће за све послове.

Иначе нека се људи не осуђују, не казујући им ни зашто се осуђују.

Питамо се ми: како би мислио и шта би радио г. Блеха, да је он био најнижи понуђач, па да му посао није уступљен, и ако би таква одлука имала више и смисла и логике?

Није овде лично питање, већ принципско, битно и начелно, чија је суштина у томе: хоћемо ли се ми у својој земљи сматрати туђини као и у туђој? Хоће ли се странци сматрати бољима и ближима и после искуства у најближој прошлости са солидности предузимача Келнера, Манжа, Везена, Дис и компаније и оног на Честобродици? Хоће

ли се и даље живети у заблуди да су само странци солидни и зналци? И ако ће се чак и живети у тој заблуди, хоће ли се попут предње одлуке чинити све, да се то стање никад не поправи и не измени?

9-1-914 Београд.

М. С

РЕГУЛАЦИЈА ТРГА КОД СЛАВИЈЕ У БЕОГРАДУ.

Директор Техничке Управе општине београдске г. Ед. Леже, чим је дошао у Београд, на првом кораку задивио је председника општине г. Љ. Давидовића како се разуме и уме да нађе на плану Београда. Тај повољан моменат одмах је изгодно употребио. Као из рукава почели су сипати предлози за измену регулације и то сваки за себе и не зна се који од кога скупљи.

Ево шта је све дошло на ред:

1., Измена регулације Кнез Михаилове улице код Калимегдана — разлог, да се не сече шибље на уласку на Калемегдан порушити кућу г. Марка Стојановића адвоката и још неке. Разуме се, да је ово одбијено.

2., Измена регулације на Позоришном тргу, о чему је штампан реферат у прошлome броју нашег листа.

3., Измена регулације Македонске улице, што је усвојено и одобрено, пошто је већ било извршено и зато што је било извршено.

4., Измена регулације Теразија са хотел Балканом и Призренском улицом — делимично одобрено, делимично измењено у супротном смислу.

5., Измена регулације на раскрсници Скопљанске и Дечанске улице, — после дугог спорења усвојена политичким компромисом.

6., Измена регулације улица око Дома Народног Преставништва.

7., Измена регулације улице Краља Милана испред Краљевског Двора.

8., Измена регулације испред железничке станице.

9., Измена регулације на раскрсници код фабрике Монопола Дувана, где су улице довођене до амбиза а главне водоводне цеви остављене на површини.

Сем тога било је неколико ситних измена без већег значаја.

Најзад је дошла и:

10. Измена регулације улице Краља Милана од Лондона до Славије и трга код Славије.

Све ове напред поменуте измене регулација проучавао је Грађевински Савет и сваком приликом нарочито је наглашавао, да се тако битне измене

у регулационом плану не могу чинити без генералнога плана и да те измене у начелу не треба одобравати све дотле, док се не изради генерални план зајено са нивелацијом улица и попречним профилима.

Када се баци само један поглед на план Београда, одмах се види, како су у тесној и нераздвојној вези све ове измене, које се свака за се предлаже и решава, па и ако се све то без икаквих тешкоћа могло обухватити једним планом, и ако је то тако требало да буде, ипак то није учињено, јер је дошљак имао куражи и успео је у томе, да се игра са највишим државним институцијама и да безобзирно прелази преко прописа позитивних земаљских закона.

Преко мишљења најкопетентније техничке институције, преко мишљења Грађевинског Савета прелазило се олако и давала сатисфакција дошљаку; његови су предлози одобравани противно мишљењу Грађевинског Савета, јер је тај дошљак боље знао прилике Београда од оних, који Београд знају од пре 60 година, којима је Београд свакојако ближи срцу него дошљацима.

Најзад, када је требало решити питање о измени регулације улице Краља Милана од Лондона до Славије и трга код Славије, референти Грађевинског Савета, дали су о томе питању овакав реферат:

Техничка Управа општине града актом својим од 26. апр. 1913 год. предлаже за измену регулације трга код Славије и улице краља Милана, Светог Саве и Макензијеве ове измене:

1., Да се постави једна оса за регулисање улица Краља Милана и Светог Саве почев од Дворске улице до Цркве Св. Саве, и да се за обе улице почев од официрског дома до Цркве усвоји једна иста ширина од 24 мет. На делу између Дворске улице и Официрског дома и ако ширина није правилна Суд општине Београдске не предлаже никакву измену;

2., Да се продужи Немањина улица до пресека са улицом Св. Саве;

3., Да се улица Проте Матеје продужи и споји са Катићевом улицом; и,

4., Евентуално проширење Макензијеве улице на 20 мет. ширине.

Те разне измене правда Техн. Управа на следећи начин:

а) Трг код Славије тежи све више да постане један од најважнијих центара града. Налази се на раскрсници шест живих улица и треба дакле, гледајући у будућност, побринути се за што лакши саобраћај на овој раскрсници предвиђајући разне трамвајске пруге, које би се доцније могле постројити.

б.) Извођење директног саобраћаја повлачи за собом доста знатне експропријације, *но које се*

не морају одмах изводити. Оне се могу изводити постепено према указаној потреби, рушењем зграда у појасу, који је у питању. Под таквим околностима износ експропријације *ограничава се на вредност земљишта*, што износи [од прилике:

Славија 4061, у m^2 à 70. дин = 284.319. —

Св. Саве улица 1080, о m^2 à 50. дин = 54.000. —

Свега 338.319. — динара

Нису уручунати делови улице Краља [Милана који би се имали продати.

в.) Пред тога, што би саобраћај био знатно побољшан, тај део града много би добио у естетичком погледу, јер би трг, који до сада није имао никаквог облика добио приближно правилан геометријски облик.

г.) Моћи ће се створити скверови, удесити све трамвајске пруге и предузети рационалнија подела осветљења.

д.) Проширење Макензијеве улице Суд општ београдске само предлаже, но не полаже на то особиту важност, *јер и ако би било за желећи* да та улица, којом пролази трамвајска пруга, има ширину од најмање 20 мет, то ипак зато нема никаква неодољива разлога.

ђ.) Што се тиче нивелације тог трга, она остаје иста, једино има да се издигне део између Немањине и Краља Милана улице.

Према решењу Грађевинског Савета ми смо овај предлог, у колико је то могуће проучили и част нам је о томе поднети Грађевинском Савету овај наш извештај и мишљење:

Веома је неблагодаран посао проучавати и ценити једну скупу делимичну регулацију једнога великог града онда, када немамо пред собом генерални пројекат за извођење целокупне регулације, када немамо прегледа како ће се та регулација даље развијати од онога места, које је моментално у питању, и у каквој ће вези бити са даљом регулацијом, јер је свака оцена и свако мишљење, и поред свег познавања терена, месних прилика и околности, основано на претпоставкама. Ово је довољан и веома јак разлог, да се Грађевински Савет и не упушта у оцену поднетог пројекта.

Али како је Г. Мин. Грађев. решењем својим од 1. маја 1913. год. наредио Грађ. Савету да овај предмет узме што пре у разматрање, јер општина има да почне калдрмисање тих делова улице, онда Грађ. Савет одазивајући се наредби Господина Министра, има да расмотри овај предмет, али и са себе скине сваку одговорност за штетне посљедице овако несмишљеног рада Техничке Управе општ. београдске.

Наша опажања, оцена и мишљење, о овоме предмету јесу ова:

Техничка Управа општ. београдске да би ре-

шила постављени задатак изложен ут. 1. — 4. — овога реферата пројектовала је следеће:

1., Улицу Краља Милана, која сада иде левкасто од Двора до Славије сужава почев од Официрског дома до Славије тако, да је на њеном крају код Славије сужава испуштањем фронта са обе стране по три мет. дакле за 6 мет. Једини је разлог за то да улица буде на томе делу скроз једне ширине, и ако је од Официрског дома до Двора па и даље до утока у Кнез Михајлову и Коларчеву улицу скроз неједнаке ширине.

2. Улицу Св. Саве проширује од 20 на 24 мет. сечењем фронта и постојећих зграда са обе стране, и то на левом, северо-источном, фронту за 1 мет. а на десном, југозападном, фронту за 3 мет. Разлог је, да се добије једна иста оса од Дворске улице до будуће Саборне Цркве, и, иста ширина.

3., Продужује десни — јужни фронт улице Немањине до пресека са улицом Св. Саве и све што се налази испред тога фронта руши. Разлог будућа трамвајска пруга и саобраћај.

4., Продужује горњи — источни фронт улице Проте Матеје и спаја са Катићеном улицом (ово у ствари није продужење но коса веза) а све што се налази испред тога фронта руши. Разлог, да се добије код Славије трг приближно правилног геометриског облика, на коме би се доцније направили скверови и извела рационалнија подела осветљења.

5., Проширује Макензијеву улицу од 14 на 20 мет. ширине сечењем левога — северног фронта за 6 мет. Разлог је, да се добије довољна ширина за улицу кроз коју пролази трамвај. Али на проширење ове улице општина не полаже особиту важност.

Све је ово учртано на приложеним плановима. Ну пре но што пођемо даље, да кажемо нешто и о самим плановима.

Планови су израђени у размери 1:200. Ови планови немају прегледности ни везе са осталом регулацијом и осталим деловима града и ако је то веома потребно за оцену. Добра им је страна, да поред планова израђених у размери 1:1000 или 1:2000 садрже податке ради детаљније и тачније студије, али то овде није случај, детаљи су изостављени јер, онде где се сече и руши није учртана ниједна, парцела, ниједна зграда, а на местима, која се не дирају учртане су зграде с фронта и означен њихов улични број.

Сем тога, план није завршен. Пројектовано проширење Макензијеве улице обухваћено је само до Даничићеве а даље не, исто тако и проширење улице Св. Саве обухваћено је само до половине блока, који лежи између Славије и Зорине улице а даље не. Према томе, не зна се, како ће се та измена регулације извести даље од онога што је на плану учртано и у каквој вези стоји са већ посто-

јећом раније одобреном регулацијом. Дакле план је и у томе погледу непотпун.

Плановима је, ради тачне и правилне оцене требало приложити и нивелационе планове, па мењала се нивелација или не, а тако исто и попречне профиле пројектованог трга и улица. Техничка Управа пије их приложила.

После овога прелазимо на оцену пројекта за измену регулације и разлога, који су тај пројекат и изазвали.

А.) Прва је тежња, да се постави једна оса од Дворске улице до нове Цркве Св. Саве; тежња да се добије једна дугачка и права улица имала би се постићи сужавањем Краљ Миланове и проширењем улице Св. Саве на обе стране. Ми не увиђамо за то никакву потребу, та је улица од Коларчеве и Кнез Михаилове у главном права на дужину скоро 2 Км. (око 1800 мет), још од Коларчеве улице види се садања мала црква Св. Саве и у позађу Авала, те зато не разумемо каква је потреба сада стварати по скуп новац скроз једну осу, када се у природи не осћа та неправилност.

Сувише дугачке праве улице (а тај је случај овде) стварају монотонију, оне се не трпе, траже се средства и начин да се то прекине вештачким капљама или другим уметничким објектима, улице се са пуно разлога извијају за то, да човек увек пред собом има све нове и нове фронтове, нове преставе на којима ће задржати око.

Сужавање улице Краља Милана код Славије није саветно; на против, врло је саветно имати левкаст улазак у једну улицу, када се у њу стиче саобраћај из пет до шест — улица, као што је овде случај, и обрнуто, када се из једне улице грана саобраћај на пет-шест улица саветно је имати левкаст излазак, зато и овде треба оставити улицу онакву каква је и недирнути је. Налазимо да левкаст облик овога дела улице није неестетичан, него на против, да има своје лепоте и поред тога да најбоље одговара потреби и природи саобраћаја.

Улица Св. Саве широка је 20 мет, то је једна од најмирнијих улица на Врачару, јер њоме нема скоро никаквог саобраћаја. На средини између улица Макензијеве и Шумадијске она никада неће имати јак саобраћај па чак ни онда, када се место садање цркве Св. Саве подигне велика Катедрала и богословија у њеној близини, јер је такав склоп насеља, такав је природни ток саобраћаја који се не управља по жељи него по потреби. То је разлог, да се улица Св. Саве не проширује, јер је садања ширина довољна за веома дугачак низ година.

Поново помињемо, а то је и сваком београђанину познато, да улица Краља Милана од свога почетка до Краљевог Двора има неједнаку ширину. По тврђењу Техн. Управе од 26. апр. 1913. и од Двора до Официрског дома ова улица има непра-

вилну ширину, што је опет ретко ко запазио, па кад та улица на првој својој половини у центру града има неправилну ширину, онда нема никаквог оправданог разлога терати је под конач, давати јој апсолутну правилност у правцу и ширини, на њеном другом крају, који је да даље од центра града.

Б.) Продужење Немањине улице до састанка са улицом Св. Саве налазимо да није оправдано нити зато још сада има потребе, нити га изазива јачина саобраћаја. Напред смо већ казали, да је улица Св. Саве једна од најмирнијих на Врачару и да за дуги низ година неће постати жива улица, зато је потпуно излишно уништавати имања и трошити новац да би се везала једна жива са једном мирном улицом, која је створена и која ће за дуго бити улица мира и одмора. Према овоме и ову измену не можемо предложити ни усвојити.

В.) Спајање улица Проте Матеје и Катићеве предложено је само зато, да се створи трг код Славије, јер међусобни саобраћај ових двеју улица незнатан је из простог разлога, што је залеђе Катићеве улице настањено Опсерваторијом, Домом глувонемих и Болницама.

Спајање ових двеју улица није срећно изведено, јер, те две улице нису у продужењу једна друге него се мимоилазе, па су зато и везане косо. Из једне улице не може се догледати у другу на сразмерно кратком растојању. На тај начин у овом предлогу имамо ту супротност, да се на једном месту силом створи непорочно права улица од 1800 m дужине по скуп новац, а на другом сразмерно кратком растојању заборавља се тај принцип на истоме послу. И овим се потврђује колико је погрешно делимично регулисање без генералнога плана.

Што се тиче самога трга о њему ћемо говорити после.

Г.) Евентуално проширење Макензијеве улице на 20 мет. ширине због трамвајске пруге оправдано је, али Суд општине града Београда не полаже на то особиту важност. Нама је познато, да је Макензијева улица најживља улица на целом Источном Врачару, њу су створиле прилике и потребе саобраћаја. Та улица пролази средином између Смедеревског и Крагујевачког друма и води у крајња насеља Београда, од ње се грана саобраћај лево и десно. Треба само посматрати трамвај који је само пре неколико месеци саграђен, па се мора доћи до уверења, да ће се ускоро морати саградити двогуби колосек и онда ће ширина улице од 14 мет. бити недовољна, зато ми налазимо, да баш ову улицу треба проширити на 20 мет, јер за то постоји напред поменути потпуно оправдани разлог; само за пројектовање овога проширења треба спремити потпуне планове а не као што су приложени.

Д.) Трг код Славије према извештају Техн. Управе ствара се из два разлога. Први је разлог

да се олакша саобраћај, а други да се добије у естетичном погледу. Међутим, пројектом није задовољено ни једно ни друго.

Преко пројектованог трга добио би се директан саобраћај улице Немањине са улицом Св. Саве с једне стране и улице Проте Матеје и Катићеве с друге стране, а саобраћај између тих улица теко је мали и незнатан, што смо већ напред напоменули, — да на те директне везе не вреди потрошити ни једне паре. Остали саобраћаји неће добити ништа, јер су и сада сви директни, олакшања неће имати, јер ће трг бити покривен са неких седам скверова. Једина корист од извођења предложене измене и стварања овога трга, била би олакшица у трамвајском саобраћају но то би се могло постићи и са мање трошка стварањем те везе трамвајске на ком другом месту.

Према изложеноме, ми мислимо, да трг, овако како је пројектован, не треба одобрити ни изводити ради саобраћаја, јер се тиме неће ништа добити.

Друго је питање добитак у естетичном погледу, пошто би се по тврђењу Техн. Управе добио трг, који би имао приближно правилан геометријски облик. Техничка Управа дала нам је план у размери 1:200 на коме се не може прегледно видети облик трга и његова веза са околином. Ми смо израдили једну скицу тога пројектованог трга у размери 1:4000 (други план нисмо имали при руци, а боље би било 1:2000 или 1:1000). Из те скице види се, да трг нема одређеног облика, јер се на два места из правоугаоника ломљењем протеже у троугле, па се чак један троугао протеже у други и трећи. Трг, овако како је пројектован, не задовољава естетичке захтеве и по нашем мишљењу треба тражити друго какво повољније решење, а оно је могуће.

Најзад, питање како би овај трг изгледао на јако нагнутом и витоперном терену, није расправила Техничка Управа, јер није дала ниједан подужни ни попречни профил и ако су за оцену од пресудне важности.

Ђ.) На приложеноме плану за измену регулације повучене су и извесне нове трамвајске пруге, једна Шумадијском улицом — Крагујевачким друмом — у правцу за Бањицу и винограде. Може она бити веома потребна и оправдана али за извођење њено налазимо да није потребно никакво проширење.

Друга је пруга улицом Св. Саве и вероватно би долазила само до будуће катедрале, а с њом је у вези и продужење пруге из Немањине у улицу Св. Саве. За пругу која води из улице Краља Милана у улицу Св. Саве није потребно никакво проширење, јер улица иде у истом правцу а само за везу из Немањине у улицу Св. Саве трошити стотине хиљаде динара на рушење и експропријацију било би неоправдано, јер су обе ове пруге а нарочито друга од споредног значаја.

Повучена је и једна пруга из Немањине улице у Београдску вероватно за кланицу. Ова пруга може постати од великог значаја и вредности као трансверзална стога, што би била у вези са Бањичком пругом, али и за њено постројење излишно је свако проширење.

Сада постојећа пруга Макензијевом улицом треба да остане, јер је она проведена према стварној потреби саобраћаја.

3.) Финансијска страна овога пројекта површно је разрађена. У извештају се вели, да се експропријације не морају одмах изводити, но да се могу изводити постепено према указаној потреби, рушењем зграда у појасу, који је у питању, и под таким околностима ограничава се износ експропријације само на вредност земљишта, што износи, као што смо напред навели.

Славија 4061, 7 m² à 70 дин. = 284319.—

Св. Саве улица 1080 m² à 50 дин. = 54000.—

Свега 338 319.— динара

Вредност зграда Техничка Управа не узима у рачун, значи, да сопственици треба зграде да поклоне, или да их напусте и не одржавају док не би саме по себи пале.

Не може се замислити, да ће сопственику хотела Славије, или ма коме другом сопственику, коме се по предложеној регулацији одузима цело земљиште, икада пасти на памет да поруши своју велику и скупу грађевину када зна, да другу не може на истом месту подићи и да за њу неће добити никакву накнаду, него само зато, да општина јефтиније изврши експропријацију и регулацију. А све док је сопственик властити господар своје имовине, мора му се допустити и нико му не може закрати право да своје грађевине одржава у доброме стању, зато, ако се зграде не мисле откупљивати, неће се моћи ова регулација на предложени начин за дуго ни почети а камо ли извршити, јер ће сваки сопственик своју грађевину ревностно чувати и одржавати.

Рачун је израђен површно с тенденцијом, да се покаже могућност за јефтино извођење замишљене и пројектоване регулације, а то не стоји.

Ми констатујемо, да се регулација трга код Славије не може извршити на други начин, него да се претходно откупе све зграде са оних земљишта, која би се целокупна имала одузети за регулацију, а то веома јако мења и повећава суму потребну за извршење ове регулације. Ми нисмо у стању да срачунамо ту вредност ни приближно, јер су у плану изостављене све парцеле и зграде, које су у питању за извршење регулације, (а учртане, које нису у питању) али, познавајући прилике тврдимо, да ће та сума прећи и читав милијон, а то би било несразмерно скупо за оно што би се добило. Када би се томе додали и трошкови за извођење трга и ње-

гово одржавање то би још више поскупило извођење овог предлога.

Техничка Управа у својем извештају цени земљиште „Славија“ по 70 дин/m² а „Светосавска“ по 50 дин/m², докле се које земљиште простире не види се ни из извештаја ни из плана.

Има још једна чињеница преко које се не сме олако прећи. Техничка Управа предлаже и повлачи нове регулативе с тим, да остави, да се та регулација сама по себи изведе у току година. Сопственици имања у улици Св. Саве имају сада и од раније имања на регулационој линији. На таква имања могли су за своје потребе добити повољан хипотекарни кредит. Новом регулацијом мења се све, јер ипотечарне установе или не дају или дају врло ограничен кредит на имања која се регулацијом секу. Чак се може десити, да од појединих сопственика, који већ имају хипотекарни дуг, дотичне установе траже ликвидацију. А то се не може дозволити.

Са овога разлога и што би пројектована регулација несразмерно скупо коштала према добити која би се постигла извођењем исте, ми смо мишљења, да предложену регулацију не треба усвојити, како из овог тако и осталих напред поменутих разлога.

Према свему до сада напред изложеном наше је мишљење, да Господину Министру Грађевина треба по овоме предмету поднети извештај у овоме смислу:

1., Грађевински Савет до сада је више пута имао прилике, да по наредби Господина Министра цени делимичне измене регулације града Београда, али је Грађевински Савет сваком приликом нарочито истицао, да је веома погрешно и да не треба одобравати делимичне измене регулације све докле, док општина београдска не поднесе генерални план регулације а нивелације и програм за извршење исте, са свима пројектованим изменама.

И овом приликом општина је поднела предлог за делимичну измену регулације улице Краља Милана, трга код Славје, улице Св. Саве и Макензијеве и када се пажљиво расмотри, које је све делимичне регулације подносила београдска општина на одобрење за последњу година дана, онда се види, да су све те регулације у вези једна с другом и да је тешко ценити их, решавати о њима и одобравати их сваку посебице.

Грађевински Савет и овом приликом остао је на истоме гледишту и при истоме мишљењу, и зато је био намеран, да се и не упушта у оцену поднетог предлога без генералног плана, али пошто је Господин Министар изрично наредио, да Грађ. Савет узме овај предмет што пре у разматрање, јер општина има да прави калдрму у тим улицама, то је Грађ. Савет поступио по наредби и о самоме пројекту подноси свој извештај даље на драгом месту.

Пошто је Грађ. Савет и овом приликом поступио по наредби Господина Министра, то има изгледа, да ће и даље у будућности добијати оваке предмете на разматрање, али, пошто Грађ. Савет, као најпованије техничко тело, не жели и не може да понесе одговорност пред будућношћу за овако скроз погрешан и нетехнички рад Техничке Управе општ. београдске, који се у будућности може показати као врло кобан за развитак српске престонице, то Грађевински Савет има част учтиво замолити Господина Министра за решење, да се оваке делимичне регулације без генералног плана регулације и нивелације не упућују више Грађевинском Савету на разматрање и оцену, јер Грађевински Савет није више у стању да их цени.

Сем овога постоји и још један факат, којим је рад Грађ. Савета при оцени општинских пројеката за измену регулације веома отежан. На име, Техничка Управа месецима ради један пројекат и онда га, ипак недовољно обрађен и без икаквог техничког извештаја, у последњем моменту шаље Министарству Грађевина на одобрење, тражећи, да се пројекат што пре одобри, јер су радови по томе пројекту већ уступљени и треба да се почну или су већ почети. Под таким условима не да се озбиљно радити, јер је то притисак са две стране, треба свршити одмах по недовољно разрађеним пројектима и без икаквог техничког извештаја и пошто су радови рећ почети треба пројекат усвојити онакав какав је, а на такав рад Грађевински Савет ни по своје склопу, ни по своје задатку, као најпованије техничко тело не може пристати. Поред тога, ваља имати на уму, да су чланови Грађевинског Савета сви виши државни чиновници са својим одређеним дужностима и да не могу бити увек и у оном моменту на расположењу, када то Техничка Управа зажели те би за то њена дужност била да води више рачуна о томе, те да своје предлоге спреми за раније и потпуније.

2., Планови поднети пројектоване регулације нису довршени, јер предлаже се измена регулације улице Св. Саве, а на плану је учртана само $\frac{1}{3}$ дужине те улице око 150 мет. од 400 м. а од Макензијеве улице учртан је само један незнатан део, предложена измена регулације није изведена до краја са свима потребним везама, према томе, предложена измена регулације не може се одобрити пошто није завршена, јер би у томе случају остајало слободно поље за даље извођене како конађе за добро.

Сем тога, овим плановима нису приложени подужни и попречни профили улица, те је и то разлог да се предложена измена не одобри.

3., Измена регулације — сужавање улице Краља Милана, непотребно је, јер се њиме не добија ни у

саобраћају ни у естетици; на против, обоје добијају када се саобраћај из неколико улица односно неколико улица стичу и слевају у једну улицу.

4., Проширење улице Св. Саве сечењем фронтофа са обе стране непотребно је, а нема ни јаких разлога за то, јер је та улица са веома слабим саобраћајем и нема изгледа, да ће се тај саобраћај у будућности толико појачати, да њена ширина постане недовољна.

5., Продужење улице Немањине до састава са улицом Св. Саве потпуно је излишно, јер је саобраћај између тих двеју улица ништаван, извођење регулације било би веома скупо, а естетика не добија ништа.

6., Спајање улица Проте Матеје и Катићеве такође је потпуно излишно, пошто је и ту саобраћај толико мали, да га скоро и нема, а извођење регулације било би необично скупо.

7., Проширење Макензијеве улице од 14 на 20 мет. ширине, на што Општина не полаже особиту важност, веома је потребно, јер је Макензијева улица једна од најважнијих и најјачих саобраћајних артерија Београда. Та је улица по самом своје положају на средокраћу између Смедерерског и Крагујевачког друма намењена и одређена да прими трамвајски и остали саобраћај и дели га лево и десно. За извођење регулације ове улице треба изградити план до краја а у исто време и програм, по коме би се та регулација извела за што краће време, да се сопственици не штете неизвесношћу.

8., Стварање трга код Славије не треба одобрити из разлога:

а) што пројекат није довољно израђен, јер се не зна како ће се извести и обрадити косо нагнута и витоперна површина тога пројектованог трга;

б.) што се у естетичком погледу ништа не добија (добија се геомегријска слика неодређеног облика);

в.) што се у саобраћајном погледу такође ништа не добија, но пре би се могло рећи губи.

г.) што би извођење те регулације много скупије стало, но то је Техн. Управа предвидела.

д.) што није утврђен никакав програм за извођење те регулације, јер према извештају Техничке Управе то је неодређено и остављено далекој будућности.

д., Предложеној измену регулације не треба одобрити све док општина не поднесе за извођење њено, тачно коштање, које треба да обухвати не само земљиште но и аграде.

Према свему, општини треба вратити план са овим примедбама на поново проучавање.

Па и поред свега овога, Грађевински Савет био је помирљив и усвојио је измену регулације улице Краља Милана од Лондона до Славије, а временом доћи ће и она друга: трга код Славије.

Треба новац пласирати и пласирати на сигурно место, а да би се што више могло пласирати треба што више утрошити. На што?! То нико не пита.

Када се Београд почне расељавати, онда ће се наћи и утврдити да је то између осталог и утицај дошљака, који је cum laude положио испите прво

у улици Македонској и Скопљанској, па у Кнез Михаиловој и на Теразијама и на свима својим радовима у Београду.

В Е С Т И

Израда 6 комада пропуста на окружном путу Варварин — Ман. Каленић. Господин Министар Грађевина одобрио је, да се може одржати офертална лицитација за израду шест комада пропуста на окружном путу Варварин — Ман. Каленић, по пројекту и предрачуну који је израдио г. Драг. П. Лазаревић сам. окр. инжењер. Предрачунска сума износи 7.653,12 динара.

Израда седам комада пропуста на окружном путу Крагујевац — Рековац — Крушевац. Господин Министар Грађевина одобрио је, да се може одржати офертална лицитација за израду седам комада пропуста на окружном путу Крајевац — Рековац — Крушевац.

Предрачунска сума износи 8.927,94 динара. Предрачун је саставио г. Драг. П. Лазаревић сам. окр. инжењер.

Оправка државног пута Неготин Мајданпек. Господин Министар Грађевина одобрио је, да се може одржати офертална лицитација за набавку резервног материјала на другом делу државног пута Неготин-Мајданпек, по предрачуну г. Александра Ж. Јотића окр. п. инжењера. Предрачунска сума износи 5.325. — динара.

Лутвина чесма. Господин Министар Грађевина одобрио је, да се може одржати офертална лицитација за израду пропуста и навоза код Лутвине Чесме, на државном путу Алексинац — Ражањ — Београд, по предрачуну г. Драг. Трпковића в. инжењера. Предрачунска сума износи 5.334,55 динара.

Набавка шљунка за оправку окружног пута Паланка — Азања. Господин Министар Грађевина одобрио је, да се по предрачуну у суми од 27.216. — динара може одржати офертална лицитација за набавку моравског шљунка, ради оправке окружног пута Паланка — Азања.

Израда пута Сијаринска Бања до пута Лебане — Тулари. Господин Министар Грађевина одобрио је по пројектима г. г. Ј. Зрнића и Јарослава Данка инжењера, да се може одржати лицитација за израду пута Сијаринска Бања до састанка са путем Лебане — Тулари. Предрачунска сума износи 75.135,01 динара.

Грађење моста на потоку Раковица у Влакчи. Господин Министар Грађевина одобрио је да се може одржати офертална лицитација за грађење моста од ојачаног бетона од 10 м. распона,

преко потока Раковице у Влакчи, по пројекту г. Милорада Миливојевића, инжењера. Предрачунска сума износи 13.829,97 динара.

Грађење привременог дрвеног моста преко реке Пека у селу Кусићу, на државном путу В. Градиште — Голубац. Господин Министар Грађевина одобрио је, да се може одржати офертална лицитација за израду новог привременог дрвеног моста преко реке Пека у селу Кусићу на државном путу В. Градиште — Голубац, по пројекту и предрачуну г. Т. Шивића окр. инжењера. Предрачунска сума износи 29.850,08 дин.

Набавка путарског алата. Господин Министар Грађевина одобрио је, да се по предрачуну Г. П. Богдановића сам. инжењера у суми од 4088,50 динара може одржати лицитација за набавку путарског алата за путаре на окружним путевима округа подринског.

Набавка резервног материјала за одржавање пута Кладово — Текија. Господин Министар Грађевина одобрио је, да се може одржати офертална лицитација у суми од 7.400 — динара за набавку резервног материјала за оправку државног пута Кладово — Текија.

Мостови у врањском округу. Господин Министар Грађевина одобрио је, да се може одржати офертална лицитација за израду патоса и набавку материјала за испитивање мостова оптерећењем за мостове преко Мораве: код Врањске Бање у Владичином Хану, на путу Лесковац — Власотинце и за мост преко Власине у Власотинцу у суми од 27.910, т. динара, по предрачуну који је саставио г. Ј. Зрнић сам. окр. инжењер.

Стецај. Бањском Одбору Бање ковиљаче потребан је један грађевински инжењер, који је упознат са хидрологијом и машинском инсталацијом водовода и купатила.

Годишња плата одређује му се до 8000 динара без икаквих других додатака сем права повластице за њега, предвиђене бањским правилима, са којим би се закључио уговор на три године дана с правом обостраног отказа на 6 месеци.

Рок за пријаве да буде закључно до 10. фебруара ове године, који ће се упућивати начелнику округа подринског у Шапцу као председнику бањског одбора.

Конкуренти треба да буду квалификовани инжењери грађевински, који су упознати са хидрологијом и машинском инсталацијом купатила и водовода

Оправка моста преко посланске реке. Господин Министар Грађевина одобрио је, да се може одржати лицитација за оправку моста 6,00 м. распона, преко реке посланске на окружном путу Ђунис-Ражањ. Предрачунска сума износи 2 325,84 динара. Предрачун саставио П. Ј. Чех сам. окр. инжењер.

Стечај.

Стечај за израду планова за регулацију и уређење града Скопља. Суд општине града Скопља расписује стечај за израду планова за регулацију и уређење свога града.

I

Од конкурента се тражи:

1.) Генерални регулациони план у размери 1:5000, са поделом града на рејоне за трговину, индустрију, војску и чисто за становање. У том плану треба назначити и места за јавне грађевине као: саборну цркву, општински дом, универзитет палату правде, позориште, окружно начелство, учитељску школу, три гимназије, централну пошту и телеграф, царинарницу и пореску управу, централно тржиште, болнице, основне школе по квартовима; уцртати јавна постројења: паркове, скверове, стадион за гимнастичка вежбања и утакмице, одредити место за гробље и т. д.

2. Детаљни план у размери 1:2500 у коме треба да буду уцртани сви објекти побројани у тач 1.) а сем тога: уписане ширине улица, назначени просечни падови њихови, с обзиром на подесан саобраћај и најрационалнију канализацију, уцртана саобраћајна средства (трамваји), корекција Вардара и Сераве, назначена места будућих мостова, и, извршити идеалну поделу главних блокова на плацеве;

3.) да главнија места: јавне трговине, раскрснице главних улица и у опште места која треба архитектонски обрадити, нацртају у размери 1:1000 и 1:500;

4.) За попречне пресеке улица да израде тивове у размери 1:200 и 1:100;

5.) Да по могућству израде перспективе, изгледе појединих карактеристичних места, а при томе нарочиту пажњу да обрате на постројења око Душановог града и у њему;

6.) Да изаберу и на плану означе места за будуће уметничке објекте (споменике, чесме мостове и т. д.) и да то са непосредном околином по могућству нацртају у перспективи;

7.) Да даду детаљан опис и објашњење планова.

II

Ситуационе планове у размери 1:5000 и 1:2500 добиће конкуренти у географском одељењу Главног Генералштаба, Крунска улица број 11. у Београду. Цена тих планова је (10) десет динара комплет.

III

Рок предаје је 15. јуни 1914. године. Пројекте треба послати у запечаћеном завоју са знаком (мото) на завоју и на запечаћеном писму, у коме је име пројектанта, на адресу: Суду општине града Скопља, са назначењем и на завоју и на писму: „Пројекти регулације града Скопља“.

IV

На овај стечај имају права учествовања инжењери и архитекти српски држављани, а за тим Срби ван Србије, Хрвати и Словенци.

V

Награде су предвиђене ове:

1-ва награда	7000	динара
2-га	4000	„
3-ћа	2500	„

А сем тога жири задржава право да даља два добра пројекта евентуално може предложити општини града Скопља за откуп по 750 динара.

Сви награђени и откупљени пројекти су својина општине града Скопља. Ненаграђени се планови враћају.

VI

Чланови оцењивачког суда:

Председник општине града Скопља г. Спира Хаџи Ристић; инжењерско-технички пуковник, г. Стеван Бошковић, начелник географског одељења Главног Генералштаба; архитект г. Милорад Рувидић, професор универзитета; инжењер г. Драгољуб Спасић, професор универзитета, и Пера Поповић, виши архитект Министарства Грађевина.

Овим се допуњује и мења стечај — овога суда од 12. овог месеца који је у неколико листова изашао.

Од суда општине града Скопља 20. новембра 1913. у Скопљу. Бр. 20572.

Власник за Удруж. Срп. Инжењ. и Архитекта **Душан Божич** инжењер
Одговорни уредник **Јефта Т. Стефановић** редовни професор Универзитета
Штампарија К. Грегорића и Друга — Београд

